

<https://doi.org/10.62837/2024.7.291>

MAHMUDOVA ZÜMRÜD ARIF QIZI
Azərbaycan İdman Akademiyası
Zumrud.mahmudova@sport.edu.az

İNGİLİS DİLİ ÖYRƏNƏNLƏR ÜÇÜN MƏZMUN VƏ DİLİN ÖYRƏNİLMƏSİNİN EFFEKTİV ŞƏKİLDƏ İNTEQRASIYASI

Xülasə

Bir çox fənlər üzrə sərbəst danışıq qabiliyyətinə və onlar arasında problemsiz hərəkət etmək qabiliyyətinə malik olan şəxslər, bilik və məlumat mübadiləsinə və inkişafına üstünlük verən bugünkü sürətlə dəyişən qlobal iqtisadiyyatda çox tələb olunur.

Yaradıcılıq, uyğunlaşma, tənqidi düşünmə və əməkdaşlıq bu mühitdə dəyərli bacarıqlardır. Sınıfdə bu bacarıqları inkişaf etdirmək üçün inteqrasiya olunmuş öyrənmə yanaşması tələbələrə çoxşaxəli təcrübəni inkişaf etdirməyə və real dünyada qarşılıqlı əlaqələrin əhəmiyyətini dərk etməyə kömək etmək üçün effektiv üsuldur.

Bu yanaşma kurikulum çərçivəsində öyrənməyə üstünlük verir və bilik və bacarıqların yeni və mürəkkəb problemlərə tətbiqinə imkan verən anlayış və təcrübələrin əlaqəsini vurğulayır. İnteqrasiya edilmiş kurikulum bir çox təhsil sahələrini əhatə edən fənlər və bacarıqlar arasında mənalı əlaqələrin qurulmasına diqqət yetirir və daha zəngin öyrənmə təcrübəsini təmin edir.

Nəticə etibarilə, inteqrasiya olunmuş təlim tələbələrə çoxsaylı üstünlüklər verən təhsilə dəyərli yanaşma kimi ortaya çıxır. Çoxsaylı fənləri birləşdirməklə, tələbələr təkcə anlayışlarını dərinləşdirmir, həm də ötürülə bilən bacarıqları inkişaf etdirir, motivasiyanı artırır və real dünyaya daha yaxşı hazırlanırlar. Bundan əlavə, inteqrasiya olunmuş öyrənmə daha çox icma və məqsəd hissini gücləndirir.

Açar sözlər: inteqrasiya, fənlərarası əlaqə, tənqidi təfəkkür, dil bacarıqları, ünsiyyətə təşviq

Fənlərin inteqrasiyası və tədrisdə öyrənmə istiqamətində daha vahid yanaşmaya doğru irəliləmə son illərdə təhsil ocaqlarında mühüm dəyişiklik kimi görünən bir şey olmuşdur. Fənlərin inteqrasiyası bizə müxtəlif mövzular arasında sərhədləri keçməyə və bunun əvəzinə birləşdirici anlayışları vurğulamağa imkan verir.

Fənləri inteqrasiya etməklə, tələbələr materialı daha dərinləndirib dərk edə və onu daha uzun müddət yadda saxlaya bilirlər. Onlar fənlər arasındakı əlaqələri və onların bir-biri ilə necə əlaqəli olduğunu görə bilir, daha əhatəli bir anlayış təmin edə bilirlər.

Tədris prosesinə dil bacarıqlarının inteqrasiyası orijinal ünsiyyəti təşviq edir və tələbələrin dildə təbii şəkildə qarşılıqlı əlaqədə olmasına kömək edir, onların çoxsaylı bacarıqlar üzrə nailiyyətlərini artırır. [2,104-105]

İngilis dilinin inteqrasiyasında dezavantajlar ilkin olaraq öyrəncinin xarici dildə danışmaqda çətinlik çəkə bilməsi ola bilər. Gənc yaşda ingilis dilini öyrənməyin üstünlükləri arasında yerli sakin kimi tələffüz problemi yara bilər. Dezavantajlar qeyri-adekvat tədrisdən yaranır və bu, potensial tələffüz problemlərinə səbəb ola bilər.

Əvvəlcə gəlin nəzər salaq ki, fənlər arasında inteqrasiyaya doğru hərəkət etmək nə üçün vacibdir? Məktəb rəhbərləri və müəllimlər fənlər arasında inteqrasiyanın vacib olduğunu deyirlər, çünki:

- Real həyatda insanlar həmişəkindən daha böyük və mürəkkəb problemləri həll edirlər. Tədris ocaqlarında isə real həyatdan ayrı qalır. Biz uşaqlarımızı bu çətinliklərin öhdəsindən gəlməyə və müxtəlif fənlərdən bilik və bacarıqlara ehtiyac duyduqlarını etməyə hazırlamalıyıq. İnteqrasiya edilmiş tədqiqatlar real həyatı modelləşdirən öyrənmə üsulunu inkişaf etdirir.

- Fənlər arasında inteqrasiya təlim yükünü azaltmağa kömək edir, çünki tələbələr müxtəlif fənlərdən eyni və ya çox oxşar mövzuları birlikdə öyrənə bilərlər. Müəllimlər, şagirdlər və valideynlər tez-tez kurikulumun həddindən artıq yüklənməsindən şikayətlənirlər. Bununla belə, müəllimlər həqiqətən birlikdə işlədikdə və inteqrasiya etdikdə hər şey daha ardıcıl və yığcam olur. Bundan əlavə, tələbələrin əslində bir fenomeni və ya konsepsiyanı daha dərinə öyrənmək üçün vaxtı var.

- Fənlər arasında inteqrasiya çox vaxt mahiyyət etibarilə layihə əsaslı təlim prosesidir. Bu, öyrənməni maraqlı və praktik edir – tələbələr həvəlidir, onlar komanda şəklində işləyirlər, İKT-dən istifadə edirlər, istifadə olunan təlim və tədris üsulları cəlbedici, aktiv və real həyat kontekstinə bənzəyir. Həmçinin, tələbələr maraqlandıqları şeylərə daha çox diqqət yetirər, keçmiş biliklərindən istifadə edə və şəxsi inkişaflarında dəstək ola bilərlər.

- Fənlər arasında inteqrasiya tələbələrə müxtəlif vəziyyətlərdə öz şəxsi və mənalı öyrənmə təcrübələrini yaratmağa imkan verir. Onlar hər şeyi daha yaxşı xatırlayacaq, real həyat əlaqələri quracaq və bilikləri müxtəlif real həyat vəziyyətlərinə daha asan ötürəcəklər.

- Yaradıcılıq, tənqidi düşünmə və əməkdaşlıq yüksək qiymətləndirilən bacarıqlardır. Sınıfdə bu bacarıqları inkişaf etdirməyə gəldikdə, inteqrasiya olunmuş tədqiqatlar tələbələrə çoxşaxəli təcrübəni inkişaf etdirməyə və qarşılıqlı əlaqələrin real dünyada oynaya biləcəyi mühüm rolunu dərk etməyə kömək edən son dərəcə effektiv yanaşmadır. [5,83-92]

Hər bir müəllimin - dil müəllimi - olduğunu söyləmək məşhur və dəqiq bir ifadədir. Hər bir məzmun sahəsinin, riyaziyyatda parametrlər, elmdə fotosintez, sosial tədqiqatlarda çevriliş və ingilis dili sənətində xarakter xüsusiyyətləri kimi mövzuya aid terminologiyası var. Bundan əlavə, dil çoxdilli öyrənmələr üçün tanış olmayan üsullar istifadə edir. Müxtəlif ingilis cümlə strukturlarının, dil formalarının və

məzmun sahələrində rast gəlinən ümumi lüğətin istifadəsi çoxdilli öyrənənlər üçün çətin ola biləcək dil istifadəsinə nümunələrdir.

Dil boş iş vərəqlərini doldurmaq və ya lüğətdə axtarmaq üçün sözlərin siyahısı kimi təcrid olunmuş tapşırıqlar vasitəsilə deyil, kontekstdə ən effektiv şəkildə öyrənilir və tətbiq edilir. Əvəzində, tələbələr mövzu ilə məşğul olarkən, müəllim əsas lüğəti vurğulayır və müzakirə edir və dərs boyu digər dil öyrənmə imkanlarından yararlanır. Aşağıda müəllimlərin məzmunu öyrədərkən tələbələrin ingilis dili biliklərini inkişaf etdirmələrini təmin edə biləcək dörd üsul var.[6,22-24]

Yeri gəlmişkən, bir çox doğma ingilisdilli tələbələr akademik dil inkişafına diqqət yetirməkdən də faydalanırlar. Tədqiqatlar göstərdi ki, ingilis dilində danışanlar çoxdilli öyrənənləri dəstəkləmək üçün nəzərdə tutulmuş üsullardan istifadə etməklə heç də zərər görmürlər.

1. Dizayn və Dil Məqsədləri:

Dil və məzmunu birləşdirməyin ən təsirli yollarından biri hər dərs üçün aydın dil məqsədləri qoymaqdır. Bu, şagirdlərin dərslərin sonuna qədər istifadə edə və ya nümayiş etdirə bilməli olduqları xüsusi dil bacarıqlarının və ya funksiyaların müəyyən edilməsi deməkdir. Məsələn, elm dərsləri üçün dil məqsədi tələbələrin elmi lüğətdən istifadə edərək suallar verə və cavab verə bilməsi ola bilər. Məzmun məqsədlərinə əlavə olaraq dil məqsədlərinə diqqət yetirməklə, müəllimlər tələbələrə xüsusi akademik dili öyrənməyə və tətbiq etməyə kömək edir ki, bu da onların məzmunu daha dərindən dərk etməsinə kömək edir.

2. Lüğəti açıq şəkildə öyrədin və tətbiq edin:

Lüğət dil və məzmun inteqrasiyasının mühüm komponentidir. Müəllimlər məzmunu başa düşmək üçün zəruri olan lüğət sözləri və anlayışları açıq şəkildə öyrətməklə, tələbələrə məzmunu başa düşmək və yadda saxlamaqda kömək edir. Bu, dərstdən əvvəl lüğətin əvvəlcədən öyrədilməsi, söz divarlarının yaradılması və ya tələbələrin öz lüğət dəftərlərini yaratması ola bilər. Bundan əlavə, müəllimlər şagirdlərə yeni lüğətləri artıq bildikləri ilə əlaqələndirmək üçün vizual və qrafik təşkilatçılardan istifadə edə bilərlər. Cari sözünün çoxlu mənaları haqqında düşünün. Bu, sosial elmlərdə "cari hadisələr", elmdə su axını, cari məna və elektrik cərəyanının bir hissəsi ola bilər. Şagirdlər sözün bir mənasını bilsələr də, başqa mövzuda başqa məna ilə işlədikdə çətinlik yarana bilər. Müəllim bu omonimləri müzakirə etmək və hər birinin mənasını aydınlaşdırmaq üçün vaxt ayırır. Çoxdilli öyrənənlər söz şüurunu inkişaf etdirməkdən faydalanırlar. Yəni onlar sözlər, söz hissələri, ingilis sözləri ilə öz dillərinə bənzəyən sözlər arasındakı əlaqəni görməyə başlayırlar.

3. Həmyaşlarla Əlaqə Planı:

Həmyaşdların qarşılıqlı əlaqəsini təşviq etmək dil və məzmunu birləşdirməyin başqa təsirli yoludur. Tələbələrə bir-biri ilə mənalı şəkildə qarşılıqlı əlaqə yaratmaq imkanları verməklə, onlar məzmun biliklərini dərinləşdirən fəaliyyətlərlə məşğul olarkən öyrəndikləri dildən istifadə edə bilərlər. Buraya qrup

iş, tərəfdaş fəaliyyətləri və ya sinif müzakirələri daxil ola bilər. Müəllimlər həmçinin ünsiyyəti asanlaşdırmaq üçün tələbələrə cümlə başlanğıcı, dil çərçivələri və ya istiqamətləndirici suallar verməklə dəstək verə bilərlər.

4. Məzmunu başa düşülən etmək:

Nəhayət, məzmunu başa düşülən etmək dil və məzmunun inteqrasiyası üçün açaqdır. Bu, tələbələr hələ də ingilis dili bacarıqlarını inkişaf etdirsələr belə, məzmunu anlamaqda dəstək olmaq üçün strategiyalardan istifadə etmək deməkdir. Effektiv müəllimlər məzmun anlayışlarını təsvir etmək üçün vizual və multimediyadan istifadə edir, mürəkkəb anlayışları daha idarə oluna bilən hissələrə ayırır, praktiki fəaliyyətlərdən istifadə edir və aydın izahatlar verir. Bundan əlavə, müəllimlər, xüsusən yeni natiqlər üçün tələbələrin başa düşülməsini dəstəkləmək üçün daha sadə lüğət, daha qısa cümlələr və daha konkret nümunələrdən istifadə etməklə dillərini tənzimləyirlər.

Bu dörd strategiyadan istifadə etməklə müəllimlər tələbələrə dil və məzmun arasında əlaqə yaratmağa kömək edir, onlara dildən öyrənmə və anlamaq üçün bir vasitə kimi istifadə etməyə imkan verir. Bu, bütün tələbələr üçün təkmilləşdirilmiş dil biliyi və daha böyük akademik müvəffəqiyyətlə nəticələnə bilər.[3,67-72]

İngilis dilini digər fənlər vasitəsilə öyrənmək, Məzmun və Dil İnteqrasiya edilmiş Öyrənmə mənasını verən CLIL-in bir formasıdır. Dil öyrənməyi başqa bir maraqlı mövzu sahəsinin öyrənilməsi ilə birləşdirərək, birinin qiymətinə iki fənni effektiv şəkildə öyrənmə bilərsiniz!

CLIL (Content and Language Integrated Learning) tez-tez ikidilli təhsil, kurikulum tədris, məzmun əsaslanan tədris və Xüsusi Məqsədlər üçün İngilis dilinin aspektlərini əhatə edən çətir termini kimi qəbul edilir. Bununla belə, CLIL müəllimdən həm məzmunu diqqət yetirməyi, həm də dərstdə mövzunu tam dərk etmək üçün tələb olunan dil dəstəyini təmin etməyi tələb edir və buna görə də məzmun və dilin görüşmə nöqtəsi kimi daha yaxşı təsvir oluna bilər. İqtisadi, siyasi, pedaqoji və mədəniyyətlərə nöqtəyi-nəzərdən ikili fokuslu yanaşmanın arxasında əsaslı əsaslar var və son illərdə onun müxtəlif formalarda və müxtəlif səbəblərdən, xüsusən də Avropada və bir çox ölkələrdə qəbulu müşahidə edilmişdir. CLIL-in, şübhəsiz ki, gələcəyi var, çünki o, təhsilin qloballaşmaya reaksiyasının bir hissəsi kimi sosial-siyasi əsaslandırma və Avropa Komissiyasının mobil, multikultural və çoxdilli cəmiyyət kimi Avropaya baxışına malikdir. Bununla belə, sinif səviyyəsində CLIL müəllimləri bir sıra maneələrlə üzləşirlər, o cümlədən təlimin olmaması, zəif müəyyən edilmiş metodologiya və materialların çatışmazlığı. Buna misal ola bilər. Beləliklə, CLIL nisbətən dar çərçivə olaraq qalır və onun inkişafı nisbətən yavaş olmuşdur.[4,122-134]

Tədris prosesinə dil bacarıqlarının inteqrasiyası orijinal ünsiyyəti təşviq edir və tələbələrin dildə təbii şəkildə qarşılıqlı əlaqədə olmasına kömək edir, onların çoxsaylı bacarıqlar üzrə nailiyyətlərini artırır.

İngilis dili dərsləri elmlər, coğrafiya, tarix, incəsənət və s. kimi müxtəlif mövzuları əhatə edir. Bu, dilin inkişafının təbii yoludur. Dildən "real" kontekstlərdə istifadə çox həvəsləndirici ola bilər.

İngilis dilinin digər fənlərə inteqrasiyası

- ali və ya digər orta məktəblərdə akademik fənlərin tələbələri dərsləri ingilis dilində keçirə bilərlər, məs. Coğrafiya fənni üzrə tələbələr ingilisdilli ölkələrin iqlimi, havası, təbiəti, iqtisadiyyatını öyrənə bilərlər.

- Tarix, məs. ingilisdilli ölkələrin siyasəti və tarixi hadisələri

- Ədəbiyyat, məs. ingilisdilli ölkələrin yazıçıları və janrları, rəylər

- İncəsənət və dizayn, məs. sənət hərəkatları, rəssamlar, rəsm və rəsm texnikaları,

- beynəlxalq sərgilərin icmalları

- Coğrafiya dərslərindən sonra gələn ingilis dili dərslərində coğrafi adları olan müəyyən artikllərin qrammatik mövzusu ilə məşğul ola bilər.

Bu konsepsiya tədris ocaqlarının direktorlarına təklif oluna bilər və əgər digər akademik fənlər haqqında məlumatınız varsa, onları tələbələrinizə ingilis dilində öyrətməyə cəhd edə bilərsiniz.

Nəzəri fənlərdə istifadə etdiyimiz dil təsnifat, dəqiqləşdirmə, müqayisə və təzad kimi funksiyalardan ibarətdir. Dilin əsas məqsədi həqiqi ünsiyyət qurmaq deyil, izah etmək, təsvir etməkdir. Tələbələr düşüncə bacarıqlarını və ingilis dili lüğətini inkişaf etdirmək üçün müxtəlif maraqlı tapşırıqları həll edə bilərlər.

İngilis dili ilə digər fənlər arasında inteqrasiyanın digər məqsədi ondan ibarətdir ki, tələbələr onları ayrı-ayrılıqda deyil, birləşdirən mövzular kimi öyrənə bilər. Tarixi və ədəbi faktları başa düşmək üçün tələbə ardıcılıq və əlaqələrdən xəbərdar olmalıdır.

İngilis mədəniyyəti ədəbiyyatda müəllifin münasibətini və fikirlərini araşdırmaq üçün fikirlər təklif edir. İngilis ədəbiyyatı sinifə gətirilməli və orijinalda oxunmalıdır.[1, 56-57]

İnanırıq ki, ingilis dilinə inteqrasiya olunmuş baxış tələbələrə hər cür ünsiyyətdə dil və tərcümə arasındakı əlaqələri anlamağa kömək edir. O, "gündəlik" və "ədəbi" dilləri bir-birindən fərqləndirməkdən irəli gələn mənalardan anlaşılmasında boşluqların qarşısını alır.

Ədəbiyyat

1. Araujo, Z, "Connections between secondary mathematics teacher's belief and their selection of tasks for English language learners," Curriculum Inquiry, vol. 47, no. 4, 2017.
2. Carpini, M., & Alonso, O. B. (2014). Teacher education that works: Preparing secondary-level math and science teachers for success with English language learners through content-based instruction. Global Education Review, 2014

3. Honey, M., Pearson, G., & Schweigruher, H, STEM integration in K-12 education: Status, prospect, and agenda for research. The National Academies Press. Retrieved from: <http://nap.edu/18612>, 2014.
4. Kelly, T.R., & Knowles, J.G, “A conceptual framework for integrated STEM education,” International Journal of CLIL Education, vol. 3, no. 1, 2016.
5. Sanders, M, Integrative stem education as best practice. In H. Middleton (Ed.) Exploration of best Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 630 136 practice in technology, design, and engineering education. Griffith Institute for Educational Research, Queensland, Australia, 2012.
6. Short, D., Fidelman, C., & Louguit, M. (2012). Developing academic language in English language learners through sheltered instruction. TESOL Quarterly, 46(2), doi:10.1002/tesq.20

MAHMUDOVA ZUMRUD ARIF

EFFECTIVELY INTEGRATING CONTENT AND LANGUAGE LEARNING FOR ENGLISH LANGUAGE LEARNERS

Summary

Individuals who are fluent in multiple disciplines and able to move seamlessly between them are in high demand in today's rapidly changing global economy, which prioritizes the sharing and development of knowledge and information.

Creativity, adaptability, critical thinking and collaboration are valuable skills in this environment. An integrated learning approach to developing these skills in the classroom is an effective way to help students develop multidisciplinary expertise and understand the importance of real-world interactions.

This approach prioritizes learning across the curriculum and emphasizes the connections between concepts and experiences that enable the application of knowledge and skills to new and complex problems. An integrated curriculum focuses on making meaningful connections between subjects and skills that span multiple areas of study and provides a richer learning experience.

As a result, integrated learning emerges as a valuable approach to education that provides multiple benefits to students. By integrating multiple subjects, students not only deepen their understanding, but also develop transferable skills, increase motivation, and are better prepared for the real world. In addition, integrated learning fosters a greater sense of community and purpose.

Keywords: integration, interdisciplinarity, critical thinking, language skills, communication promotion

МАХМУДОВА ЗУМРУД АРИФ

ЭФФЕКТИВНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ КОНТЕНТА И ИЗУЧЕНИЯ ЯЗЫКА ДЛЯ ИЗУЧАЮЩИХ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК

Резюме

Лица, свободно владеющие несколькими дисциплинами и способные беспрепятственно переключаться между ними, пользуются большим спросом в современной быстро меняющейся глобальной экономике, которая отдает приоритет обмену и развитию знаний и информации.

Креативность, адаптивность, критическое мышление и сотрудничество являются ценными навыками в этой среде. Комплексный подход к развитию этих навыков в классе — эффективный способ помочь учащимся развить междисциплинарный опыт и понять важность взаимодействия в реальном мире.

Этот подход отдает приоритет обучению во всей учебной программе и подчеркивает связи между концепциями и опытом, которые позволяют применять знания и навыки для решения новых и сложных проблем. Интегрированная учебная программа направлена на установление значимых связей между предметами и навыками, которые охватывают несколько областей обучения, и обеспечивает более богатый опыт обучения.

В результате интегрированное обучение становится ценным подходом к образованию, который дает учащимся множество преимуществ. Интегрируя несколько предметов, учащиеся не только углубляют свое понимание, но и развивают передаваемые навыки, повышают мотивацию и лучше готовятся к реальной жизни. Кроме того, интегрированное обучение способствует укреплению чувства общности и цели.

Ключевые слова: интеграция, междисциплинарность, критическое мышление, языковые навыки, содействие общению.

Rəyçi: P.F.D., DOS., İmanova Sevdə